

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini
Независни оператор система у Босни и Херцеговини
Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini
Independent System Operator in Bosnia and Herzegovina

TRŽIŠNA PRAVILA

Travanj 2015.

SADRŽAJ

UVOD	3
I	DEFINICIJE, KRATICE, KONVENCIJE	4
II	TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE U BIH	8
III	VREMENSKE FAZE TRŽIŠTA	12
IV	TOČKE PRIMOPREDAJE ELEKTRIČNE ENERGIJE	13
V	BALANSNA ODGOVORNOST	15
VI	POMOĆNE USLUGE	17
VII	OBRAČUN DEBALANSA	22
VIII	OBRAČUN PRILIKOM UPRAVLJANJA OGRANIČENJIMA	25
IX	IZMJENE	25
X	RJEŠAVANE SPOROVA	26
XI	ODREDBE ZA NEPREDVIĐENE SITUACIJE	26
XII	PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	26

U skladu sa člancima 4.2. i 5.3. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i člankom 7. Zakona o osnivanju Neovisnog operatera sustava za prijenosni sustav u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, broj 35/04), Upravni odbor Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini na svojoj 105. sjednici održanoj dana 24.04.2015. godine utvrđuje

TRŽIŠNA PRAVILA

UVOD

Član 1.

Predmet

Predmet ovih Tržišnih pravila su:

- definicije, kratiice i konvencije koje se koriste u ovim Tržišnim pravilima,
- sudionici na tržištu električne energije u BiH, registracija sudionika, isključenje sudionika na tržištu, registracija balansno odgovornih strana, balansne grupe, promjena sastava balansne grupe,
- nominacija i renominacija dnevnih rasporeda, procedura obavijesti o ugovorima, operativna faza angažiranja pomoćnih usluga,
- definiranje točaka primopredaje električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži i pridruživanje obračunskih mjernih mjesta sudionicima na tržištu, dostava podataka iz obračunskih mjernih mjesta,
- balansna odgovornost balansno odgovornih strana, sudionika na tržištu i krajnjih potrošača, Ugovor o balansnoj odgovornosti i raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti,
- pomoćne usluge primarne, sekundarne i tercijarne regulacije, Q-V podrška, pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, eliminiranje neželjenih odstupanja od dnevnih rasporeda - kompenzacije, dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije, obračun i izvješćivanje,
- obračun debalansa, debalans BOS-a, debalans sudionika na tržištu, cijena pozitivnog i negativnog debalansa, trošak debalansa BOS-a, plaćanje debalansa BOS-a, objavljivanje podataka,
- obračun pri upravljanju ograničenjima, upravljanje ograničenjima na interkonekcijama, upravljanje internim ograničenjima,
- promjene tržišnih pravila, rješavanje sporova, odredbe za nepredviđene situacije.

Članak 2.

Ciljevi

Osnovni ciljevi ovih Tržišnih pravila su:

- omogućivanje sigurnog pogona elektroenergetskog sustava BiH kroz učinkovit sustav pomoćnih usluga i balansnog tržišta,
- balansiranje elektroenergetskog sustava BiH uz što manje troškove,
- stvaranje uvjeta za učinkovito funkcioniranje i dalji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Članak 3.

Principi

Osnovni principi unutar ovih Tržišnih pravila su:

- tržišni principi balansiranja elektroenergetskog sustava BiH i nabave pomoćnih usluga,
- ravnopravan i nediskriminatoran tretman svih sudionika na tržištu,
- transparentnost.

I DEFINICIJE, KRATIICE, KONVENCIIJE

Članak 4.

Definicije

Definicije pojmova koje se koriste u ovom dokumentu nalaze su u nastavku:

Agregirani podatak	podatak koji predstavlja zbirnu vrijednost injektirane, odnosno preuzete električne energije s distributivne mreže za jednog sudionika na tržištu, isporučene energije po osnovi javne usluge ili ostvarene gubitke u mreži
Balansna grupa	skup jednog ili više sudionika na tržištu s ili bez fizičkih točaka preuzimanja ili injektiranja električne energije u regulacijskom području BiH <i>U svrhu dostavljanja dnevnih rasporeda mogu se formirati i balansne grupe bez točaka preuzimanja ili injektiranja električne energije u regulacijskom području BiH, tzv. trgovačke balansne grupe.</i>
Balansno tržište	centralno tržište električne energije kojim rukovodi NOSBiH u svrhu održavanja kontinuiranog balansa potražnje i opskrbe električnom energijom u realnom vremenu

Balansno odgovorna strana	sudionik na tržištu koji je na temelju Ugovora o balansnoj odgovornosti preuzeo balansnu odgovornost za balansnu grupu i koji je kod NOSBIH-a registriran kao balansno odgovorna strana
Cijena debalansa	cijena električne energije po kojoj se financijski poravnava ostvareni debalans balansno odgovornih strana
Debalans	razlika između izmjerenih veličina injektirane i preuzete električne energije i programa balansno odgovorne strane ili sudionika na tržištu, pri čemu se uzima u obzir i angažirana balansna energija
Distributivno područje	područje na kojem je nadležan jedan operator distributivnog sustava
Dnevni raspored	raspored planirane proizvodnje, potrošnje, kupovine i prodaje električne energije za balansno odgovornu stranu ili sudionika na tržištu
EIC X kod	jedinstvena oznaka sudionika na europskom tržištu električne energije prema EIC shemi (<i>Energy Identification Coding</i>)
Intervalno brojilo	mjerni uređaj koji ima mogućnost mjerenja i memoriranja podataka za vremenske intervale mjerenja koji odgovaraju periodu poravnanja
Mrežni kodeks	pravila i procedure koje, između ostalog, reguliraju tehnička pitanja u vezi s priključenjem na prijenosni sustav, pomoćnim uslugama, mjerenjem i dostavljanjem dnevnih rasporeda
Neželjena odstupanja	razlika između ostvarene i planirane razmjene električne energije regulacijskog područja
Obavijest o ugovoru	informacije koje sudionik na tržištu dostavlja NOSBiH-u za svaki sklopljeni bilateralni ugovor
Obračunsko mjerno mjesto	stvarna ili virtualna lokacija u kojoj se obračunavaju energetske proizvodi za korisnika mreže Mjerno mjesto može biti fizičko brojilo (fizičko mjerno mjesto) ili obračunska formula nad očitanjima fizičkih brojila (virtualno mjerno mjesto).
Operator distributivnog sustava	elektroenergetski subjekt koji obavlja djelatnost distribucije električne energije i upravljanja distributivnim sustavom i odgovoran je za rad, održavanje i razvoj distributivnog sustava na određenom području, za njegovo povezivanje s drugim sustavima i osiguranje dugoročne sposobnosti sustava da ispuni potrebe za distribucijom električne energije
Period poravnanja	osnovni obračunski period za koji se vrši poravnanje debalansa balansno odgovornih strana
Period trgovanja	osnovni period za koji se dostavljaju nominacije unutar dnevnog rasporeda

Pomoćne usluge	sve usluge koje NOSBiH nabavlja od pružalaca pomoćnih usluga u svrhu pružanja sustavnih usluga, odnosno u svrhu očuvanja sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sustava BiH, te kontinuirane i kvalitetne opskrbe potrošača
Pravo na korištenje prijenosnog kapaciteta	pravo sudionika na tržištu da za uvoz, odnosno, izvoz električne energije koristi prekogranični prijenosni kapacitet koji mu je dodijeljen kroz različite dugoročne alokacijske postupke
Program kompenzacija	satni program po kojem se poravnavaju akumulirana neželjena odstupanja regulacijskog područja u periodu kompenzacija
Program	bilans planirane proizvodnje i potrošnje, odnosno prodaje i kupovine električne energije na satnoj razini za balansno odgovornu stranu
Proizvođač	uloga koju ima sudionik na tržištu, vlasnik licence za proizvodnju električne energije
Pružalac pomoćnih usluga	sudionik na tržištu čiji su resursi registrirani kod NOSBiH-a za pružanje pomoćnih usluga
Registar mjerenja	skup obračunskih mjernih mjesta na granici korisnika i prijenosne mreže s tehničkim podacima o instalacijama mjerenja, kako je opisano Mrežnim kodeksom
Regulacijski blok	skup jednog ili više regulacijskih područja koja rade zajedno u funkciji sekundarne regulacije prema drugim regulacijskim blokovima sinkrone zone. Regulacijsko područje BiH je dio Regulacijskog bloka Slovenija-Hrvatska-Bosna i Hercegovina
Regulacijsko područje	dio ENTSO-E interkonekcije kojom upravlja jedan operator sustava s implementiranom funkcijom sekundarne regulacije. BiH je jedno regulacijsko područje
Renominacija	modifikacija dnevnog rasporeda dostavljena prema proceduri koja je definirana u Mrežnom kodeksu
Snabdjevač/opskrbljivač	uloga sudionika na tržištu, vlasnika licence, koja se odnosi na opskrbu električnom energijom krajnjih kupaca
Točka primopredaje	točka u kojoj se vrši injektiranje, preuzimanje ili razmjena električne energije na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH
Trgovac	uloga koju ima sudionik na tržištu, vlasnik licence, koja se odnosi na trgovinu električnom energijom
Sudionik na tržištu	vlasnik licence koja se odnosi na proizvodnju, opskrbu ili trgovinu električnom energijom
Zamjenska kriva opterećenja	kriva satnih razina opterećenja kategorija i grupa potrošnje tijekom dnevnog, tjednog, mjesečnog ili godišnjeg razdoblja, izrađena na osnovi baza podataka opterećenja uzorkovanih krajnjih kupaca

Članak 5.

Kratiice

U dokumentu se koriste sljedeće kratiice:

BG	balansna grupa
BOS	balansno odgovorna strana
B_{OSTV}	ostvareni bilans balansno odgovorne strane
B_{PLAN}	planirani bilans balansno odgovorne strane
C_{ostv}	ostvarena potrošnja BOS-a
C_{SekEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za energiju pri sekundarnoj regulaciji nadole
C_{SekEn}^{NAGORE}	najviša cijena ponude za energiju pri sekundarnoj regulaciji nagore
C_{TercEn}^{NADOLE}	najniža cijena energije aktivirane tercijarne rezerve nadole
C_{TercEn}^{NAGORE}	najviša cijena energije aktivirane tercijarne rezerve nagore
C_+	cijena pozitivnog debalansa
C_-	cijena negativnog debalansa
ΔBOS	debalans balansno odgovorne strane
$DERK$	Državna regulatorna komisija za električnu energiju
EIC	ENTSO-E identifikacijski kod (<i>ENTSO-E Identification Code</i>)
$ENTSO-E$	Europsko udruženje operatora prijenosnih sustava za električnu energiju (<i>European Network of Transmission System Operators for Electricity</i>)
EXP_{PLAN}	ukupna prodaja BOS-a
IMP_{PLAN}	ukupna kupovina BOS-a
k_+, k_-	koeficijenti uz cijene debalansa
$NOSBiH$	Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini
ODS	operator distributivnog sustava
OMM	obračunsko mjerno mjesto
$p_{MaxSecCap}$	granična cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxSecCapMont}$	granična mjesečna cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxSecCapYear}$	granična godišnja cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxTerCap}$	gornja granična cijena kapaciteta tercijarne regulacije
$p_{MaxTerEnUp}$	granična cijena energije tercijarne regulacije nagore
P_{ostv}	ostvarena proizvodnja BOS-a
PPU	pružalac pomoćnih usluga

P_{reg}^{NADOLE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nadole
P_{reg}^{NAGORE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nagore
S	razlika cijena energije sekundarne regulacije nagore i nadole

Članak 6.

Konvencije

U procesima vezanim uz ova Tržišna pravila vrijeme se iskazuje prema srednjoeuropskom vremenu (CET) i koristi se konvencija da prvi sat traje od 00:00:00 do 01:00:00 sati. Sat se sastoji od 4 petnaestominutna intervala.

Obračun i plaćanja obavljaju se u domaćoj valuti, odnosno u konvertibilnim markama (KM). Obračun svih finansijskih veličina vrši se na dva decimalna mjesta.

Proizvodnja, potrošnja, prijem i isporuka aktivne električne energije mjeri se i obračunava u kWh.

Proizvodnja, potrošnja, prijem i isporuka reaktivne električne energije mjeri se i obračunava u kVArh.

Aktivna snaga se mjeri i obračunava u kW.

Osnovni period trgovanja je jedan sat.

Osnovni period poravnanja je jedan sat.

II TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE U BIH

Članak 7.

Podjela i dijelovi tržišta

Tržište električne energije u BiH je jedinstveno i sastoji se od veleprodajnog i maloprodajnog tržišta.

Veleprodajno tržište se odnosi na trgovinu električnom energijom između licenciranih kompanija za proizvodnju, opskrba i trgovinu električnom energijom.

Maloprodajno tržište odnosi se na opskrbu krajnjih kupaca od strane licenciranih kompanija za opskrbu električnom energijom.

Balansno tržište je dio veleprodajnog tržišta i predstavlja centralno tržište za nabavu i prodaju električne energije kojim rukovodi NOSBiH u svrhu održavanja kontinuiranog balansa opskrbe i potražnje u realnom vremenu. Jedna od strana u transakciji na balansnom tržištu uvijek je NOSBiH.

Ova tržišna pravila uređuju odnose na balansnom tržištu električne energije u BiH.

Članak 8.

Sudionici na veleprodajnom tržištu

Sudionik na veleprodajnom tržištu (u daljem tekstu *sudionik na tržištu*) vlasnik je barem jedne licence koja se odnosi na proizvodnju, trgovinu i opskrbu električnom energijom u BiH, koju izdaje nadležna regulatorna komisija u BiH.

Sudionik na tržištu, prema važećim licencama koje posjeduje, može imati jednu ili više uloga:

- Proizvođač, u skladu s licencom koju posjeduje, proizvodi električnu energiju unutar svojih proizvodnih objekata te ima pravo da proizvedenu električnu energiju prodaje na tržištu.
- Opskrbljivač, u skladu s licencom koju posjeduje, osim na veleprodajnom, ima pravo da učestvuje i na maloprodajnom tržištu i opskrbljuje krajnje potrošače.

Izuzetno, ulogu opskrbljivača može imati operator mreže u slučaju nabave električne energije za pokrivanje gubitaka unutar mreže kojom upravlja u skladu sa zakonskim ograničenjima, a prema odgovarajućoj odluci nadležne regulatorne komisije.

- U skladu s licencom koju posjeduje, trgovac ima pravo da kupuje i prodaje električnu energiju.

Na tržištu električne energije može učestvovati operator za obnovljive izvore energije uz uvažavanje ograničenja propisanih zakonskim aktima koja reguliraju djelatnost ovog subjekta.

Tipovi licenci i pripadajuće uloge, ograničenja vezana za pojedine licence, kao i regulatorna komisija nadležna za njihovo izdavanje objavljuju se na internet stranici NOSBiH-a.

Sudionik na tržištu obavezan je da poštuje odredbe Tržišnih pravila.

Članak 9.

Registracija sudionika na tržištu

Da bi stekao pravo učešća na tržištu, sudionik na tržištu je dužan registrirati se kod NOSBiH-a. Procedura registracije podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

1. Sudionik na tržištu podnosi Zahtjev za izdavanje EIC X koda koji se, kao jedinstvena identifikacijska oznaka sudionika na tržištu, koristi prilikom prijave dnevnih rasporeda, obavještenja o ugovorima te na aukciji prekograničnih prijenosnih kapaciteta. Obrazac Zahtjeva za izdavanje EIC X koda nalazi se na web stranici NOSBiH-a i podnosi se putem faksa ili e-maila na adresu: trziste@nosbih.ba. Nakon provjere podataka u zahtjevu, NOSBiH, kao lokalni ured za izdavanje EIC kodova (*Local Issuing Office – LIO 36*), o izdanom EIC kodu obavještava podnosioca zahtjeva, u roku od 7 radnih dana nakon prijema zahtjeva.
2. Sudionik na tržištu dužan je u NOSBiH dostaviti:
 - a) kopije licenci koje posjeduje,
 - b) popis svih točaka primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži BiH,
 - c) informaciju o balansnoj grupi kojoj pripada i nadležnoj balansno odgovornoj strani u obliku popunjenog obrasca BG forma,

- d) informaciju o načinu dostavljanja dnevnih rasporeda (preko BOS-a ili samostalno).

Ukoliko je dostavljena dokumentacija potpuna i ispravna, sudionik na tržištu će biti registriran u roku od 10 dana nakon prijema dokumentacije. Ukoliko dostavljena dokumentacija nije potpuna ili ispravna, NOSBiH će u roku od tri radna dana o tome obavijestiti sudionika na tržištu, nakon čega se procedura registracije ponavlja.

NOSBiH vodi Registar sudionika na tržištu i objavljuje ga na svojoj web stranici.

Sudionik na tržištu je dužan pravovremeno obavještavati NOSBiH o svim izmjenama navedenih podataka.

Članak 10.

Isključenje sudionika s tržišta električne energije

NOSBiH može isključiti sudionika s tržišta električne energije na određeno vrijeme, a sve do trenutka eliminiranja razloga isključenja, ukoliko:

- nadležni regulator oduzme ili ne produži licencu sudioniku na tržištu,
- sudionik na tržištu krši odredbe Tržišnih pravila,
- sudionik na tržištu registriran kao BOS ne ispunjava svoje obveze proistekle iz Ugovora o balansnoj odgovornosti.

U slučaju isključenja sudionika na tržištu na određeno vrijeme, NOSBiH je o tome obvezan obavijestiti regulatorne komisije u BiH.

Ukoliko je sudionik na tržištu isključivan na određeno vrijeme – 3 (tri) puta u roku od tri uzastopne kalendarske godine, NOSBiH može, uz saglasnost DERK-a, donijeti odluku o trajnom isključenju sudionika s tržišta električne energije u BiH.

NOSBiH je o trajnom isključenju, ili isključenju na određeno vrijeme tog sudionika na tržištu, dužan obavijestiti DERK kao i ostale sudionike na tržištu.

Članak 11.

Balansna grupa i balansno odgovorna strana

Balansna grupa se sastoji od jednog ili više sudionika na tržištu sa svim njihovim točkama primopredaje električne energije na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH. Sudionici na tržištu se mogu udruživati u balansne grupe u cilju smanjenja troškova debalansa ili iz drugih razloga. Balansna grupa mora imati jednog sudionika na tržištu definiranog kao balansno odgovorna strana (u daljem tekstu BOS).

Sudionik na tržištu može biti član samo jedne balansne grupe.

Poravnanje debalansa unutar balansne grupe je obveza BOS-a i članova balansne grupe.

Članak 12.

Registracija BOS

Sudionik na tržištu koji želi formirati balansnu grupu mora biti registriran kod NOSBiH-a kao BOS. Prilikom registracije, BOS je dužan:

- popuniti prijavu za registraciju BOS-a. Obrazac prijave se nalazi na web stranici NOSBiH-a,
- potpisati s NOSBiH-om ugovor o balansnoj odgovornosti u kojem se reguliraju odnosi između NOSBiH-a i BOS-a u vezi s troškovima debalansa balansne grupe koju BOS predstavlja. Obrazac ugovora o balansnoj odgovornosti nalazi se na web stranici NOSBiH-a,
- dostaviti NOSBiH-u popis svih sudionika na tržištu koji se nalaze unutar balansne grupe koju BOS predstavlja,
- dostaviti NOSBiH-u pojedinačne BG obrasce potpisane sa svakim sudionikom na tržištu koji se nalazi unutar njegove balansne grupe. Uzorak BG obrasca se nalazi na web stranici NOSBiH-a,
- dostaviti NOSBiH-u popis svih točaka primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži.

Ukoliko sudionik na tržištu želi biti ujedno i BOS, istovremeno podnosi zahtjev za registraciju sudionika na tržištu i registraciju BOS-a.

NOSBiH će u roku od 7 radnih dana, nakon što je sudionik na tržištu ispunio gore navedene obveze, registrirati sudionika na tržištu kao BOS. Ukoliko navedeni zahtjevi nisu u potpunosti ispunjeni, NOSBiH će u roku od tri radna dana o tome obavijestiti sudionika na tržištu, nakon čega se procedura registracije ponavlja.

NOSBiH vodi Registar BOS-a i objavljuje ga na svojoj web stranici.

BOS je dužan pravovremeno obavještavati NOSBiH o svim izmjenama navedenih podataka.

Članak 13.

Promjena sastava balansne grupe

Svaku promjenu sastava balansne grupe BOS je dužan prijaviti NOSBiH putem popunjenog BG obrasca. Obrazac BG se nalazi na web stranici NOSBiH.

U slučaju ulaska ili izlaska sudionika na tržištu iz balansne grupe na zahtjev BOS, BOS koji predstavlja Balansnu grupu dužan je o tome obavijestiti NOSBiH putem BG obrasca.

U slučaju da sudionik na tržištu želi promjeniti BOS, novi BOS je dužan o tome obavjestiti NOSBiH putem popunjenog BG obrasca. Nakon prijema BG obrasca o promjeni sastava balansne grupe koji šalje novi BOS, u roku od tri radna dana NOSBiH o tome obavještava stari BOS.

Promjena sastava balansne grupe, odnosno promjena BOS-a, primjenjuje se od prvog dana mjeseca M za zahtjeve, odnosno BG obrasce dostavljene NOSBiH-u do 10.dana u mjesecu M-1. Za zahtjeve o promjeni BOS-a koji su u NOSBiH u obliku BG obrasca podneseni nakon 10. u mjesecu M-1, početak primjene se prolongira do prvog dana u mjesecu M+1.

Prilikom promjene sastava balansne grupe, BOS je dužan u NOSBiH dostaviti novi popis sudionika na tržištu koji čine balansnu grupu i novi popis točaka primopredaje električne energije.

III VREMENSKE FAZE TRŽIŠTA

Članak 14.

Nominacija i renominacija dnevnih rasporeda

Sudionik na tržištu NOSBiH-u dostavlja dnevni raspored putem ESS platforme (*engl. ENTSO-E Scheduling System*), samostalno ili preko svog BOS-a na način definiran u procesu registracije sudionika na tržištu.

Svaki dostavljeni dnevni raspored BOS-a ili sudionika na tržištu treba biti izbalansiran za svu proizvodnju/kupovinu/prijem električne energije i potrošnju/prodaju/isporuku električne energije za svaki period trgovanja. Format dostave je definiran u ESS platformi.

Nominacije i renominacije dnevnih rasporeda vrše se u rokovima i na način koji su definirani u Uputstvu za dostavljanje dnevnih rasporeda.

Posljednja verzija dnevnog rasporeda koju je odobrio NOSBiH obvezujuća je i koristi se u fazi obračuna debalansa.

Članak 15.

Operativna faza

U toku realizacije dnevnih rasporeda NOSBiH angažira pomoćne usluge i koristi balansnu energiju za balansiranje i upravljanje zagušenjima unutar Regulacijskog područja BiH kako je definirano u poglavlju VI – Pomoćne usluge. Svaki takav angažman evidentira se i uzima u obzir pri obračunu debalansa.

Članak 16.

Procedura obavijesti o ugovorima

Sudionik na tržištu dužan je dostaviti NOSBiH-u informacije za svaki sklopljeni bilateralni ugovor, a koje se u ovom kontekstu nazivaju obavještenja o ugovorima.

Obavještenja o ugovorima dostavljaju se putem elektronske platforme *Contract Notification*, u koju sudionici na tržištu unose sljedeće podatke:

- identifikacijski broj ugovora,
- EIC kodove ugovornih strana,
- tip ugovora (unutrašnja trgovina, prekogranična trgovina, tranzit),
- mjesto prijema i isporuke,
- tip prekograničnog kapaciteta,
- trajanje ugovora,
- ugovorene količine i odgovarajuće satne programe.

Navedeni zahtjevi odnose se na sve bilateralne ugovore, uključujući ugovore za izvoz i uvoz električne energije.

U okviru obavještenja o ugovorima sudionici na tržištu ne treba da dostavljaju cijene i druge povjerljive informacije financijske prirode.

Podatke dostavljene u okviru procesa obavještavanja o ugovorima NOSBiH koristi za izradu izvješća o unutrašnjoj i prekograničnoj trgovini.

Obavijesti o ugovorima sudionika na tržištu koje se odnose na istu transakciju moraju se podudarati tj. prodane količine električne energije moraju biti jednake kupljenim količinama. NOSBiH unakrsno provjerava obavijesti o ugovoru koje dostavljaju sudionici na tržištu i nominacije koje dostavlja svaki BOS te, u slučaju njihove neusklađenosti, zahtijeva ispravke.

Usaglašeno mjesečno izvješće o internoj i prekograničnoj trgovini NOSBiH dostavlja DERK-u, nadležnim entitetskim regulatornim komisijama i sudionicima na tržištu, najkasnije do 10. dana u mjesecu M za mjesec M-1.

IV TOČKE PRIMOPREDAJE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Članak 17.

Točke primopredaje

Točke primopredaje električne energije su točke u kojima se vrši injektiranje, preuzimanje i razmjena električne energije između energetske subjekata na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH.

Za svaku točku primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži definirano je obračunsko mjerno mjesto (u daljem tekstu OMM) i pripadajuća obračunska formula unutar Registra mjerenja u skladu s Mrežnim kodeksom.

Tretman točki primopredaje električne energije i OMM-a na distributivnoj mreži definiran je dokumentom Procedure za razmjenu podataka između NOSBiH-a i ODS-a.

Članak 18.

Točke primopredaje na prijenosnoj mreži

Točke primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži mogu biti:

- na granici prijenosne i distributivne mreže,
- na granici prijenosne mreže i proizvodnih objekata,
- na granici prijenosne mreže i potrošača/kupaca, direktno priključenih na prijenosnu mrežu,
- na granici prijenosne mreže BiH i sustava susjednih država.

Članak 19.

Točke primopredaje na distributivnoj mreži

Točke primopredaje električne energije na distributivnoj mreži mogu biti:

- na granici distributivne mreže i prijenosne mreže,
- na granici distributivne mreže i proizvodnih objekata,
- na granici distributivne mreže i potrošača/kupaca,
- na granici između susjednih distributivnih mreža unutar BiH,
- na granici distributivne mreže unutar BiH i distributivnih sustava susjednih država.

Članak 20.

Dostava podataka za OMM

Obveza dostave podataka o injektiranju, preuzimanju i razmjeni električne energije iz OMM-a u točkama primopredaje na granici prijenosne mreže definirana je u Mrežnom kodeksu.

Za dostavu podataka iz točaka primopredaje električne energije na granici distributivne mreže nadležan je operator distributivnog sustava (u daljem tekstu ODS). ODS je, za distributivnu mrežu u svojoj nadležnosti, obavezan NOSBiH-u dostavljati sljedeće podatke:

- agregirane podatke, kao OMM, o injektiranju i preuzimanju električne energije s distributivne mreže, za svakog proizvođača koji posjeduje objekte priključene na distributivnu mrežu za koju je ODS nadležan;
- agregirane podatke, kao OMM, o injektiranju i preuzimanju električne energije s distributivne mreže, za svakog opskrbljivača koji opskrbljuje potrošače priključene na distributivnu mrežu za koju je ODS nadležan;
- agregirane podatke o injektiranju i preuzimanju električne energije u/iz svih susjednih distributivnih mreža u BiH;
- agregirane podatke o injektiranju i preuzimanju električne energije iz mreža susjednih država;
- podatke o ostvarenim distributivnim gubicima distributivnog područja za koje je ODS nadležan.

Podaci o injektiranju, preuzimanju i razmjeni električne energije su izmjerene vrijednosti iz intervalnih brojala ili estimirane (procijenjene) vrijednosti na temelju zamjenskih krivih opterećenja. Podaci su satne ili 15-minutne rezolucije u skladu s periodom poravnanja iz članka 6. ovih Tržišnih pravila. Podaci se dostavljaju u kWh. Format dokumenata, dinamika slanja i druge pojedinosti vezane za dostavu obračunskih podataka koje ODS dostavlja NOSBiH-u definirane su u dokumentu Procedure za razmjenu podataka između NOSBiH-a i ODS-a.

ODS, uz saglasnost NOSBiH-a, može agregirati podatke o injektiranju i preuzimanju električne energije s distributivne mreže, distributivne gubitke, podatke o preuzimanju električne energije po osnovi javne usluge i druge podatke, ako se ti podaci odnose na istog sudionika na tržištu.

Članak 21.

Pridruživanje OMM-a sudionicima na tržištu

Sudioniku na tržištu koji ima ulogu proizvođača pridružuju se sljedeći OMM-i:

- OMM koji je proizvođaču pridružen unutar Registra mjerenja,
- OMM s distributivne mreže za svaki ODS na čiju mrežu proizvođač ima priključene proizvodne objekte.

Sudioniku na tržištu koji ima ulogu opskrbljivača pridružuju se sljedeći OMM:

- OMM koji je opskrbljivaču pridružen na temelju ugovora o opskrbi za kupce direktno priključene na prijenosnu mrežu,
- OMM s distributivne mreže za svaki ODS na čijoj mreži opskrbljivač vrši opskrbu krajnjih potrošača.

OMM koji predstavlja prijenosne gubitke dodjeljuje se sudioniku na tržištu koji ima ugovor za pokrivanje prijenosnih gubitaka.

OMM koji predstavlja distributivne gubitke dodjeljuje se sudioniku na tržištu koji ima ugovor za pokrivanje distributivnih gubitaka konkretne distributivne mreže.

Sudioniku na tržištu se, po osnovi uloge trgovca, ne pridružuju OMM-i.

Sudionik na tržištu i njegov BOS imaju pravo uvida kod NOSBiH-a u OMM-e i točke primopredaje električne energije koje su im pridružene.

V BALANSNA ODGOVORNOST

Članak 22.

Balansna odgovornost BOS-a

Balansna odgovornost BOS-a znači njegovu financijsku odgovornost prema NOSBiH-u za debalans balansne grupe koju taj BOS predstavlja.

NOSBiH utvrđuje balansnu odgovornost i vrši alokaciju troškova balansiranja elektroenergetskog sustava BiH na nivou BOS-a.

Balansna odgovornost BOS-a prema NOSBiH-u regulira se ugovorom o balansnoj odgovornosti čija se forma nalazi na web stranici NOSBiH-a.

Članak 23.

Ugovor o balansnoj odgovornosti

Ugovorom o balansnoj odgovornosti se, između ostalog, definira način plaćanja između NOSBiH-a i BOS-a za debalans balansne grupe, instrument osiguranja plaćanja, uvjeti za aktivaciju, period važenja, kao i uvjeti za promjenu visine instrumenta osiguranja plaćanja.

Instrument osiguranja plaćanja BOS-a za debalans balansne grupe je bankovna garancija izdana u korist NOSBiH-a. Visina bankovne garancije određuje se na razdoblje od jedne kalendarske godine kao veća od dvije vrijednosti:

- financijske vrijednosti planirane prosječne trodnevne proizvodnje električne energije BOS-a, koja se računa po prosječnoj cijeni debalansa za manjak električne energije u godini koja prethodi godini za koju se izdaje bankovna garancija,
- financijske vrijednosti planirane prosječne trodnevne potrošnje električne energije BOS-a, koja se računa po prosječnoj cijeni debalansa za manjak električne energije u godini koja prethodi godini za koju se izdaje bankovna garancija,

pri čemu iznos bankovne garancije ne može biti veći od 2.000.000 KM.

U slučaju da unutar balansne grupe nije planirana proizvodnja niti opskrba krajnjih potrošača električnom energijom, BOS nije dužan izdati bankovnu garanciju.

Prije potpisivanja Ugovora o balansnoj odgovornosti, BOS je NOSBiH-u dužan dostaviti planirane vrijednosti proizvodnje i potrošnje električne energije unutar balansne grupe koju taj BOS predstavlja. Ove vrijednosti će se, kao maksimalno moguća vrijednost debalansa BOS-a, koristiti prilikom izračunavanja visine bankovnih garancija.

BOS je dužan obavijestiti NOSBiH o svakoj značajnijoj promjeni proizvodnje i potrošnje unutar balansne grupe kako bi se, eventualno, utvrdile nove visine bankovnih garancija. Značajnijom promjenom proizvodnje i potrošnje unutar balansne grupe će se smatrati promjena veća od 10%. U slučaju značajnog povećanja proizvodnje i potrošnje, BOS je dužan dostaviti nove bankovne garancije koje će pokrivati navedeno povećanje. Takođe, BOS ima pravo na smanjenje iznosa bankovne garancije u slučaju značajnijeg smanjenja proizvodnje i potrošnje balansne grupe.

Ukoliko NOSBiH procijeni da je došlo do značajne promjene energetske veličine proizvodnje i potrošnje BOS-a, NOSBiH može pokrenuti postupak izračuna i zahtijevati dostavljanje novih bankovnih garancija. Osnova za proračun su historijski podaci za energetske veličine u prethodna 3 mjeseca, ili planirane energetske veličine koje dostavi BOS.

Obveza BOS-a je da osigura traženu bankovnu garanciju za cijelo razdoblje važenja Ugovora o balansnoj odgovornosti, s tim da se bankovna garancija osigurava u intervalima od jedne godine. Garancija se dostavlja nakon potpisa Ugovora o balansnoj odgovornosti, s tim što Ugovor postaje važeći tek po dostavljanju garancije. NOSBiH će aktivirati bankovnu garanciju u slučaju neispunjenja obveza BOS-a koje se odnose na plaćanja predviđena Ugovorom o balansnoj odgovornosti. Nakon aktiviranja, BOS je novu bankovnu garanciju dužan dostaviti u predviđenom roku, prema odredbama Ugovora o balansnoj odgovornosti. Forma bankovne garancije i ostali uvjeti će biti definirani unutar Ugovora o balansnoj odgovornosti.

BOS unutar čije balansne grupe nije planirana proizvodnja niti opskrba električnom energijom nije obavezan dostaviti bankovnu garanciju, ali je dužan potpisati Ugovor o balansnoj odgovornosti.

Članak 24.

Raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti

Ugovor o balansnoj odgovornosti može se raskinuti u slučaju zahtjeva jedne od ugovornih strana, NOSBiH-a ili BOS-a.

U slučaju zahtjeva BOS-a za raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti, BOS je, za svakog sudionika na tržištu, dužan NOSBiH-u podnijeti pismeni zahtjev za raskid Ugovora o

balansnoj odgovornosti, kao i BG obrazac za isključenje iz balansne grupe za koju je balansno odgovoran.

Raskidni rok iz prethodnog stava počinje da teče od prvog kalendarskog dana sljedećeg mjeseca u odnosu na datum prijema zahtjeva o raskidu ugovora o balansnoj odgovornosti. Ugovorni odnos prestaje po isteku raskidnog roka koji traje dva kalendarska mjeseca.

Tijekom raskidnog roka BOS ima sva prava i obveze iz ugovora o balansnoj odgovornosti. NOSBiH i BOS su dužni da tijekom raskidnog roka reguliraju prava i obveze po osnovi raskida ugovora o balansnoj odgovornosti.

NOSBiH može jednostrano da raskine ugovor o balansnoj odgovornosti s BOS-om u sljedećim slučajevima:

- a) kada BOS ne dostavi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja u pogledu roka važenja i iznosa određenih ugovorom o balansnoj odgovornosti,
- b) kada je pokrenut postupak stečaja ili likvidacije BOS-a,
- c) kada BOS ne izvršava obveze iz Ugovora o balansnoj odgovornosti.

NOSBiH će, nakon što BOS-u uputi upozorenje o neizvršavanju obveza, ostaviti dodatni rok, ne duži od 5 radnih dana, da BOS otkloni ili ispravi propuste nastale neispunjavanjem obveza iz ugovora o balansnoj odgovornosti. Ukoliko BOS u dodatnom roku ne izvrši sve svoje obveze, ugovor se smatra raskinutim od prvog kalendarskog dana sljedećeg mjeseca nakon dana isteka dodatnog roka za izvršenje obveza. BOS u ovom slučaju ima sva prava i obveze iz ugovora do datuma kada se ugovor smatra raskinutim.

U slučaju raskida ugovora o balansnoj odgovornosti NOSBiH će o tome obavijestiti:

- a) BOS na koji se odnosi raskid ugovora,
- b) sudionike na tržištu u sastavu balansne grupe za koju je BOS balansno odgovoran,
- c) sve ostale registrirane BOS-ove.

Članak 25.

Balansna odgovornost sudionika na tržištu

Sudionik na tržištu je za svoj debalans odgovoran svom BOS-u. Sudionik na tržištu i BOS dužni su definirati međusobne odnose u vezi s raspodjelom troškova debalansa unutar balansne grupe.

NOSBiH će, u slučaju da raspolaže planskim podacima i podacima o ostvarenju sudionika na tržištu, računati debalans sudionika na tržištu i dostavljati ga sudioniku na tržištu i njegovom BOS-u kao mogući osnov za raspodjelu troškova debalansa unutar balansne grupe.

Članak 26.

Balansna odgovornost krajnjeg potrošača

Balansna odgovornost krajnjeg potrošača odnosi se na odgovornost potrošača prema svom opskrbljivaču i treba biti definirana unutar ugovora o opskrbi ili drugog dokumenta.

VI POMOĆNE USLUGE

Članak 27.

Opće napomene

Pomoćne usluge su usluge koje NOSBiH nabavlja od pružalaca pomoćnih usluga (u daljem tekstu PPU) u svrhu očuvanja sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sustava BiH te kontinuirane i kvalitetne opskrbe potrošača električnom energijom.

Komercijalni odnosi između NOSBiH-a i PPU-a reguliraju se ovim Tržišnim pravilima, dok su vrste i tehničke karakteristike pomoćnih usluga, tehnički zahtjevi što ih moraju ispunjavati resursi koji pružaju pomoćne usluge i potrebnu razinu usluga za elektroenergetski sustav BiH definirani u Mrežnom kodeksu.

Članak 28.

Vrste pomoćnih usluga

Predmet Tržišnih pravila su sljedeće pomoćne/sustavne usluge:

- regulacija frekvencije i aktivne snage - primarna, sekundarna i tercijarna,
- regulacija napona i reaktivne snage,
- mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja,
- pokrivanje gubitaka električne energije na prijenosnom sustavu,
- eliminiranje odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda.

Članak 29.

Primarna regulacija

PPU-i čiji su objekti prema Mrežnom kodeksu obvezni pružati pomoćnu uslugu primarne regulacije tu uslugu pružaju bez naknade, o vlastitom trošku.

Članak 30.

Sekundarna regulacija

NOSBiH nabavlja kapacitet sekundarne regulacije putem javnih nabava. Ponude za sekundarnu rezervu vrjednuju se prema ponuđenoj cijeni rezervacije kapaciteta. Ponude se biraju s ciljem minimalizacije troška rezervacije kapaciteta sekundarne regulacije do razine traženog kapaciteta sekundarne regulacije, pri čemu se kapacitet u ponudi PPU-a može dijeliti. Odabrane ponude plaćaju se po ponuđenoj cijeni za kapacitet sekundarne regulacije (Pay-As-Bid). Cijena kapaciteta sekundarne regulacije ograničena je graničnom cijenom $p_{MaxSecCap}$ koju donosi DERK i koja se određuje za godišnji ($p_{MaxSecCapYear}$) i mjesečni ($p_{MaxSecCapMont}$) postupak javne nabave.

Pravo učešća u tržišnoj proceduri imaju PPU-i čiji objekti zadovoljavaju tehničke preduvjete za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije i koji su kao takvi zavedeni u Registar resursa za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije. Procesi vezani za provjeru tehničke ispravnosti te registraciju objekata za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije definirani su u Procedurama za pomoćne usluge.

Potrebni kapacitet sekundarne regulacije određuje se na mjesečnoj razini prema pravilima u Mrežnom kodeksu, posebno za vršne (od 06 do 24 sati), posebno za nevršne (od 00 do 06 sati) periode opterećenja unutar dana.

Postupak javne nabave rezervnih kapaciteta sekundarne regulacije provodi se na godišnjoj razini, krajem tekuće godine za 12 mjeseci predstojeće godine. Ako za neki mjesec nije ugovoren potreban kapacitet sekundarne regulacije kroz godišnji postupak javne nabave, za nedostajući kapacitet sekundarne regulacije organizuje se posebna mjesečna javna nabava.

U slučaju da kroz godišnji i mjesečni postupak javne nabave nije osiguran potreban kapacitet sekundarne regulacije za neki mjesec, nedostajući kapacitet se raspoređuje na PPU čiji objekti imaju mogućnost pružanja pomoćne usluge sekundarne regulacije. Cijena ovog kapaciteta jednaka je prosječnoj ponderiranoj cijeni prihvaćenih ponuda za kapacitet sekundarne regulacije za konkretni mjesec.

Procedure za nabavu i način raspodjele nedostajućeg kapaciteta na PPU detaljno su opisani u Procedurama za pomoćne usluge.

NOSBiH i PPU će, nakon provedene tržišne procedure, sklopiti Ugovor o pružanju pomoćne usluge sekundarne regulacije u kojem će, između ostalog, biti definirani način i rokovi za plaćanje, način ocjene kvaliteta pružene usluge, naknada u slučaju neispunjenja i druge pojedinosti. Obrazac Ugovora je dostupan na web stranici NOSBiH-a.

Pomoćna usluga sekundarne regulacije je automatska i aktivira se na temelju signala sa sustava SCADA u NOSBiH-u koji se šalje na grupne ili pojedinačne regulatore PPU. Signal sekundarne regulacije raspoređuje se na PPU-e proporcionalno njihovom učešću u ukupno raspoloživom kapacitetu sekundarne regulacije.

Aktivirana energija sekundarne regulacije finansijski se nadoknađuje prema ponuđenim cijenama energije, posebno pri regulaciji nagore, posebno pri regulaciji nadole. Cijenu energije za dva smjera regulacije PPU dostavljaju u NOSBiH u aktivnostima na balansnom tržištu za predstojeći dan. Razlika cijena aktivirane sekundarne energije u dva smjera regulacije ograničava se veličinom S koju određuje DERK.

PPU koji iz tehničkih i drugih razloga nije u mogućnosti da osigura ugovoreni kapacitet sekundarne regulacije dužan je o tome obavijestiti NOSBiH. U slučaju da PPU nije osigurao ili nije kvalitetno pružio pomoćnu uslugu sekundarne regulacije dužan je platiti naknadu NOSBiH-u. Način utvrđivanja visine naknade i način određivanja kvalitete pružene usluge sekundarne regulacije detaljno su opisani u Procedurama za pomoćne usluge.

Članak 31.

Tercijarna regulacija

NOSBiH provodi postupak javne nabave kapaciteta tercijarne regulacije nagore i tercijarne regulacije nadole. Ponude za tercijarnu rezervu vrednuju se prema ponuđenoj cijeni rezervacije kapaciteta. Ponude se biraju s ciljem minimizacije troška rezervacije kapaciteta tercijarne regulacije do razine traženog kapaciteta tercijarne regulacije, pri čemu se kapacitet u ponudi PPU-a može dijeliti. Odabrane ponude plaćaju se po ponuđenoj cijeni za kapacitet tercijarne regulacije (Pay-As-Bid). Gornju graničnu cijenu rezervacije kapaciteta tercijarne regulacije $p_{MaxTerCap}$ određuje DERK.

Pravo učešća u tržišnoj proceduri imaju PPU-i čiji objekti zadovoljavaju tehničke preduvjete za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije i koji su kao takvi zavedeni u Registar resursa za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije. Procesi vezani za provjeru tehničke

ispravnosti te registraciju objekata za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije definirani su u Procedurama za pomoćne usluge.

Potrební kapacitet tercijarne regulacije određuje se na mjesečnoj razini posebno za regulaciju nagore i nadole prema pravilima u Mrežnom kodeksu, uzimajući u obzir dogovorene aranžmane o zajedničkoj rezervi u regulacijskom bloku SHB i druge aranžmane na razini ENTSO-E.

Postupak javne nabave rezervnih kapaciteta tercijarne regulacije provodi se na godišnjoj te na mjesečnoj razini za nedostajuće rezervne kapacitete. Procedure za nabavu kapaciteta tercijarne regulacije detaljno su opisane u Procedurama za pomoćne usluge.

NOSBiH i PPU će, nakon provedenog postupka javne nabave, sklopiti Ugovor o pružanju pomoćne usluge tercijarne regulacije u kojem će, između ostalog, biti definirani način i rokovi plaćanja, način ocjene kvaliteta pružene usluge, naknada u slučaju neispunjenja i druge pojedinosti. Obrazac ugovora je dostupan na web stranici NOSBiH-a.

Aktivirana energija tercijarne regulacije finansijski se nadoknađuje prema ponuđenim cijenama energije posebno pri regulaciji nagore, posebno pri regulaciji nadole. Cijena energije za dva smjera regulacije dostavlja se kroz aktivnosti na dnevnom tržištu balansne energije. Cijena energije aktivirane tercijarne regulacije nagore ograničava se graničnom cijenom $p_{MaxTerEnUp}$ koju donosi DERK. Pojedinosti vezane za dostavljanje ponuda za energiju tercijarne regulacije nalaze su u dokumentu Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije koji je objavljen na web stranici NOSBiH-a.

Članak 32.

Dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije

NOSBiH koristi dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije za balansiranje Regulacijskog područja BiH.

PPU koji ima ugovoren kapacitet tercijarne rezerve dužan je dostaviti jednu ponudu za balansnu energiju tercijarne regulacije za svaki pojedinačni Ugovor za kapacitet tercijarne regulacije. PPU-i mogu dostavljati ponude na dnevnom tržištu balansne energije i mimo ugovorenih kapaciteta. Ponude se dostavljaju posebno za regulaciju nagore i za regulaciju nadole.

Tercijarna se regulacija angažira na temelju liste redoslijeda angažiranja koju NOSBiH formira na temelju ponuda za energiju pristiglih na dnevnom tržištu balansne energije tercijarne regulacije.

Aktivirane ponude balansne energije tercijarne regulacije plaćaju se po ponuđenim cijenama.

Pojedinosti vezane za funkcioniranje dnevnog tržišta balansne energije tercijarne regulacije nalaze su u dokumentu Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije.

Članak 33.

Q-V podrška

Proizvodni objekti su dužni pružati pomoćnu uslugu Q-V podrške i održavati napon na priključcima generatora u definiranim granicama u skladu s pogonskom kartom, i to bez naknade.

Članak 34.

Pokretanje elektrane bez vanjskog napona

Proizvodni objekti koji imaju mogućnost pokretanja bez prisustva vanjskog napona dužni su pružiti ovu pomoćnu uslugu na zahtjev NOSBiH-a bez naknade.

Članak 35.

Pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu

NOSBiH osigurava energiju za pokrivanje gubitaka na prijenosnom sustavu nabavom električne energije na tržištu putem javnih ponuda. Postupak nabave električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu realizira se na godišnjoj razini. Postupak nabave električne energije za 12 mjeseci sljedeće godine sprovodi se krajem tekuće godine. U slučaju nepotpune nabave na godišnjoj razini, organizuju se nabave na mjesečnoj razini. NOSBiH će sa pružiocima ove usluge sklopiti ugovore u kojem će se definirati međusobna prava i obveze.

Članak 36.

Eliminiranje neželjenih odstupanja od dnevnih rasporeda - kompenzacije

Poravnanje regulacijskog područja BiH s vanjskim regulacijskim područjima (kompenzacijski program) vrši se u naturi (energiji) za svaki tarifni period prema Operativnom priručniku ENTSO-E. Program kompenzacija za regulacijsko područje BiH izrađuje koordinator bloka SHB, a nakon provjere potvrđuje ga NOSBiH. Energiju za kompenzaciju neželjenih odstupanja NOSBiH nabavlja od sudionika na tržištu putem javnih nabava.

Članak 37.

Obračun pomoćnih usluga i izvješćivanje

NOSBiH izrađuje dnevno izvješće o pomoćnim uslugama za svaki PPU pojedinačno, svakog radnog dana za prethodni radni i sve prethodne neradne dane, odnosno u danu D+1 za dan D. U dnevnom izvješću navode se sve energetske i financijske pozicije za pružene pomoćne usluge i balansnu energiju koju angažira PPU.

NOSBiH izrađuje mjesečno izvješće o pomoćnim uslugama za svaki PPU pojedinačno, do 10. dana u mjesecu M+1 za mjesec M. U mjesečnom su izvješću navedene sve energetske i financijske veličine za pružene pomoćne usluge i balansnu energiju koju angažira PPU tijekom mjeseca M.

NOSBiH izrađuje zbirno dnevno i zbirno mjesečno izvješće o pomoćnim uslugama i objavljuje ga na svojoj web stranici. U izvješćima se neće objavljivati povjerljive komercijalne informacije za PPU osim postignute maksimalne cijene za regulaciju nagore i minimalne cijene za regulaciju nadole na dnevnom tržištu balansne energije tercijarne regulacije.

Pojedinosti vezane za oblik izvješća, informacije unutar izvješća i način dostavljanja dnevnih i mjesečnih izvješća o pruženim pomoćnim uslugama, kao i postupak u slučaju prigovora PPU nalaze se u Procedurama o pomoćnim uslugama.

VII OBRAČUN DEBALANSA

Članak 38.

Debalans BOS-a

Debalans BOS-a računa se za svaki period poravnanja kao razlika između ostvarenog i planiranog bilansa BOS-a:

$$\Delta BOS = B_{OSTV} - B_{PLAN}$$

Ako je debalans BOS-a pozitivan, BOS je ostvario bilansni višak (suficit) električne energije. Ako je debalans BOS negativan, BOS je ostvario bilansni manjak (deficit) električne energije.

Ostvareni bilans BOS-a je razlika između ukupno ostvarene proizvodnje svih proizvodnih jedinica i ostvarene potrošnje svih potrošača unutar balansne grupe.

$$B_{OSTV} = \sum P_{ostv} - \sum C_{ostv}$$

gdje su:

P_{ostv}	ostvarena proizvodnja BOS-a
C_{ostv}	ostvarena potrošnja BOS-a

Planirani bilans BOS-a je razlika između prodane i kupljene električne energije unutar jednog perioda poravnanja, uzimajući u obzir energiju aktivirane sekundarne i tercijarne regulacije:

$$B_{PLAN} = \left[\sum P_{reg}^{NAGORE} + EXP_{PLAN} \right] - \left[\sum P_{reg}^{NADOLE} + IMP_{PLAN} \right]$$

pri čemu su:

IMP_{PLAN}	ukupna kupovina/nabava BOS-a
EXP_{PLAN}	ukupna prodaja/isporuka BOS-a
P_{reg}^{NAGORE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nagore
P_{reg}^{NADOLE}	preuzeta balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nadole

Članak 39.

Debalans sudionika na tržištu

U slučaju da raspolaže potrebnim podacima, NOSBiH će za svakog sudionika na tržištu izračunavati njegov debalans po metodologiji opisanoj u članku 38 za izračun debalansa BOS-a. Debalans sudionika na tržištu može biti osnova za finansijsko poravnanje debalansa BOS-a između članova balansne grupe.

Članak 40.

Cijena pozitivnog i negativnog debalansa

Za svaki period poravnanja određuju se cijena pozitivnog i cijena negativnog debalansa.

Cijena pozitivnog debalansa određuje se kao:

$$C_+ = \begin{cases} k_+ * \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}), & \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}) \geq 0 \\ 1/k_+ * \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}), & \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}) < 0 \end{cases}$$

pri čemu su:

C_{SekEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za balansnu energiju sekundarne regulacije nadole u periodu poravnanja, bez obzira da li je aktivirana energija sekundarne regulacije nagore ili nadole
C_{TercEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za balansnu energiju tercijarne regulacije nadole koja je aktivirana u određenom razdoblju poravnanja
k_+	koeficijent koji određuje DERK unutar Odluke o pomoćnim uslugama

Cijena negativnog debalansa određuje se kao:

$$C_- = k_- * \max(C_{SekEn}^{NAGORE}, C_{TercEn}^{NAGORE})$$

pri čemu su:

C_{SekEn}^{NAGORE}	najviše cijena ponude za balansnu energiju sekundarne regulacije nagore u periodu poravnanja, bez obzira je li aktivirana energija sekundarne regulacije nagore ili nadole
C_{TercEn}^{NAGORE}	najviša cijena ponude za balansnu energiju tercijarne regulacije nagore koja je aktivirana u utvrđenom razdoblju poravnanja, uključujući i ponude izvan regulacijskog područja BiH
k_-	koeficijent koji određuje DERK unutar Odluke o pomoćnim uslugama

Članak 41.

Trošak debalansa BOS-a

Trošak debalansa BOS-a računa se za svaki period poravnanja kao proizvod debalansa BOS-a i odgovarajuće cijene debalansa.

U slučaju da je unutar perioda poravnanja debalans BOS-a bio negativan, odnosno da je BOS unutar perioda poravnanja ostvario manjak energije, primjenjuje se cijena negativnog debalansa C_- . Za konkretni period poravnanja BOS plaća NOSBiH-u vrijednost troška debalansa.

U slučaju da je debalans BOS-a bio pozitivan, odnosno da je BOS unutar perioda poravnanja ostvario višak električne energije, primjenjuje se cijena pozitivnog debalansa C_+ . Ako je cijena C_+ pozitivna za konkretni period poravnanja, NOSBiH plaća BOS-u trošak debalansa.

Ako je cijena C_+ negativna za konkretni period poravnanja, BOS plaća NOSBiH-u trošak debalansa.

Mjesečno dugovanje BOS-a po osnovi debalansa predstavlja sumu troškova debalansa za sve periode poravnanja u toku mjeseca u kojima BOS plaća NOSBiH-u za debalans koji je taj BOS ostvario.

Mjesečno potraživanje BOS-a po osnovi debalansa predstavlja sumu troškova debalansa za sve periode poravnanja u toku mjeseca u kojima NOSBiH plaća BOS-u za debalans koji je taj BOS ostvario.

Članak 42.

Plaćanje debalansa BOS-a

Trošak debalansa BOS-a finansijski se poravnava između NOSBiH-a i BOS-a na mjesečnoj razini prema obračunu koji pravi NOSBiH.

Financijska obveza BOS-a za debalans unutar jednog sata jednaka je proizvodu srednjeg satnog debalansa BOS-a, određenog u skladu sa člankom 38, i cijene predmetnog debalansa BOS-a (deficit ili suficit) u skladu sa člankom 40. BOS plaća ili prima naknadu za debalans zavisno od smjera odstupanja BOS-a i postignute pozitivne ili negativne cijene za debalans BOS-a.

Dnevni obračun debalansa BOS-a sastoji se od satnih debalansa i finansijskih obveza BOS-a po osnovi debalansa za sve sate tog dana.

NOSBiH dostavlja BOS-u preliminarni dnevni obračun debalansa dana D+1 za dan D ukoliko raspolaže odgovarajućim mjerenjima za taj BOS. U roku od 7 dana svaki BOS može NOSBiH-u poslati prigovor na dnevni obračun debalans. Ukoliko NOSBiH utvrdi da je prigovor opravdan, izradit će novo dnevno izvješće za taj BOS.

NOSBiH šalje preliminarni mjesečni obračun debalansa BOS-a za prethodni kalendarski mjesec 5 (pet) radnih dana nakon prijema svih potrebnih podataka. Ako u roku od 5 (pet) radnih dana BOS ne dostavi primjedbe na preliminarni mjesečni obračun debalansa, on postaje konačan.

Plaćanja po osnovi debalansa vrše se na temelju konačnog mjesečnog obračuna debalansa. Satna plaćanja BOS-a prema NOSBiH-u po osnovi debalansa na razini mjeseca se zbrajaju, kao i satna plaćanja po osnovi debalansa NOSBiH-a prema BOS-u.

NOSBiH izrađuje detaljno izvješće koje se dostavlja DERK-u.

Član 43.

Objavljivanje podataka

Sve informacije i podatke vezane za balansno tržište električne energije, koji ne spadaju u kategoriju povjerljivih, NOSBiH je dužan predočiti sudionicima na tržištu putem svoje internet stranice na transparentan, nepristran i nediskriminatoran način.

Najkasnije 8 radnih dana u odnosu na tržišni dan, NOSBiH je na svojoj internet stranici, za svaki obračunski interval, dužan objaviti sljedeće podatke:

- ukupnu količinu angažirane balansne energije u tercijarnoj regulaciji,

- ukupnu količinu angažirane balansne energije u sekundarnoj regulaciji,
- cijenu poravnanja za poravnanje debalansa balansnih grupa.

NOSBiH je na svojoj internet stranici, za svaki obračunski interval, dužan objaviti i preliminarnu cijenu poravnanja za obračun odstupnja balansnih grupa u danu D+1 za dan D (u ponedjeljak za dane vikenda).

VIII OBRAČUN PRILIKOM UPRAVLJANJA OGRANIČENJIMA

Član 44.

Upravljanje ograničenjima na interkonekcijama

Sudionik na tržištu koji posjeduje licencu za međunarodnu trgovinu i koji želi uvesti ili izvesti električnu energiju mora osigurati pravo korištenja prekograničnog prijenosnog kapaciteta. NOSBiH će prihvatati nominacije dnevnog rasporeda za prekogranične transakcije samo onim sudionicima na tržištu koji imaju pravo korištenja prekograničnog prijenosnog kapaciteta. Procedura dobivanja prava korištenja prekograničnog prijenosnog kapaciteta definirana je posebnim pravilnikom koji se nalazi na web stranici NOSBiH-a.

U toku procedure upravljanja zagušenjima, svakom sudioniku na tržištu NOSBiH može izdati nalog za modificiranje količine bilo kojih izvozno/uvoznih transakcija iz razloga sigurnosti sustava.

Članak 45.

Upravljanje internim ograničenjima

U slučaju pojave internih ograničenja unutar elektroenergetskog sustava BiH, NOSBiH može izvršiti redispečiranje proizvodnje proizvodnih jedinica.

Proizvodne jedinice koje od NOSBiH-a dobiju instrukciju za promjenu proizvodnje/preuzimanja zbog internih ograničenja imaju pravo na financijsku naknadu za povećanje/smanjenje proizvodnje po cijeni debalansa iz članka 40 ovih Tržišnih pravila.

Za svaki sat NOSBiH će izračunati naknade/potraživanja množenjem redispečirane energije s odgovarajućom cijenom debalansa iz članka 40. Ovi iznosi se zbrajaju i financijski poravnavaju na mjesečnoj osnovi za svakog sudionika na tržištu čije su proizvodne jedinice redispečirane u toku kalendarskog mjeseca.

IX IZMJENE

Članak 46.

Promjene Tržišnih pravila

Ova Tržišna pravila se mijenjaju na isti način na koji su donijeta.

Članak 47.

ENTSO-E pravila

U skladu s dinamikom usvajanja ENTSO-E kodeksa i izmjenama pravila na razinu ENTSO-E koje imaju uticaj na već uspostavljene procese, vršit će se i odgovarajuće dopune ili izmjene ovih Tržišnih pravila.

X RJEŠAVANE SPOROVA

Članak 48.

Rješavanje sporova

U slučaju da se pojavi spor između korisnika sustava u vezi s pravilima i procedurama definiranim u ovim Tržišnim pravilima, strane će, uz dobru volju, nastojati riješiti spor u vezi s pitanjima o kojima se govori u ovim pravilima.

U slučaju da strane dogovorom ne uspiju riješiti nastali spor, on će biti rješavan u skladu sa zakonom, podzakonskim aktima i pravilima.

XI ODREDBE ZA NEPREDVIĐENE SITUACIJE

Članak 49.

Odredbe za nepredviđene situacije

U urgentnim situacijama koje zahtijevaju brzo djelovanje, NOSBiH može odstupiti od Tržišnih pravila o čemu će pravovremeno obavijestiti DERK.

XII PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 50.

Odredbe o stupanju na snagu i primjeni Tržišnih pravila

Ova Tržišna pravila stupaju na snagu osmog dana od dana donošenja Odluke DERK-a o njihovom odobravanju.

O početku primjene Tržišnih pravila, svojom odlukom o odobravanju, će odlučiti DERK.

Nakon stupanja na snagu Tržišnih pravila, svi će prateći dokumenti biti dostupni na internet stranici NOSBiH-a.